

ΚΛΕΙΩ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΔΙΣ ΤΟΥ

ΜΗΝΟΣ ΕΝ ΛΕΙΨΙΑ.

Τόμος Γ'.

ΑΡΙΘΜ. 2 (50).

Συνδρομή, ἀρχομένη ἀπὸ 1. Ἰανουαρίου καὶ 1. Ἰουλίου ἐκάστου ἔτους, ἐξάμηνος μόνον καὶ προπληρωτίαι: Πανταχοῦ φράγκ. χρ. 10 ἢ μάκ. 8.

ΕΤΟΣ Γ'.

τῇ 15/27. Ἰανουαρίου 1887.

Η ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ Ο ΕΜΠΟΡΟΣ.

(συνέχεια).

Ἡ περὶ τὸ 1000 ἔτος π. Χ. συμβᾶσα κάθοδος τῶν Ἑρακλειδῶν ἔθηκε τέρμα εἰς τὴν ἡρώϊκὴν ἐποχὴν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔκτοτε ὑπὸ τὴν ἐναλλάσσουσαν ἐπιρροὴν τῶν δύο κυριωτέρων φυλῶν, τῶν Ἰώνων καὶ Δωριέων, ἀρχίζει νέος βίος, ἀποσκορακίζων πάσας τὰς ἀνατολικὰς παραδόσεις καὶ βαθμυδὸν παραγαγὼν τὴν ἀμίμητον ἐκείνην ἑλληνικὴν τέχνην, ἣτις ἔφθασεν εἰς τὸ κορύφωμα τῆς τελειότητος κατὰ τὴν ἱστορικὴν τῆς Ἑλλάδος ἐποχὴν. Ἀλλ' ἡ ἑλληνικὴ αὕτη τέχνη διακρίνεται ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἔχει οὔτε ἱεραρχικὴν οὔτε δεσποτικὴν βάσιν. Ἱερεῖς καὶ ἡγεμόνες, ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῶν Ἀνατολιτῶν, δὲν ὑπῆρχον πλέον παρὰ τῷ ἐλευθέρῳ λαῷ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐξ ἰδίας δυνάμει ἀπέκτησαν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ δημοκρατικὴν αὐτονομίαν. Ὅσον καὶ ἂν ὅμως οἱ ἐλεύθεροι πολῖται ἦσαν τὸ μόνον στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον ἔφερε τοὺς Ἑλλήνας εἰς τὴν ὑψίστην τοῦ πολιτισμοῦ περιωπὴν καὶ κατέστησε τὸν ἑλληνισμόν ἀντικείμενον θαυμασμοῦ καὶ λατρείας πάντων τῶν αἰώνων, — ἐν τούτοις ἐμπορικὸν δὲν ἐμποροῦμεν ν' ἀποκαλέσωμεν τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Ναί μὲν, ὅρος ὑπάρξεως ἦτο διὰ τοὺς Ἑλλήνας τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία καὶ ἡ θαλασσοπολία, καὶ μὲν καὶ αὐτοί, ὡς οἱ παλαιοὶ τῶν διδάσκαλοι, οἱ Φοῖνικες, εἶχον τὴν ῥοπὴν

νὰ ἰδρῶσιν ἐμπορεῖα καὶ ἀποικίας, δυνάμει τῶν ὁποίων τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐπεκράτησεν ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου πόντου μέχρι τῶν παραλίων τῆς Περηναικῆς χερσονήσου, καὶ μὲν εἰς τὰ πολυπληθῆ δοχεῖα ἐξ ἀθηναϊκῶν καὶ κορινθιακῶν ἐργοστασίων, τὰ εὕρισκόμενα ἐν τοῖς τάφοις τῆς μέσης καὶ κάτω Ἰταλίας, εἰς τὰ λαμπρὰ χρυσᾶ σκεύη ἐν τοῖς μνήμασι τῆς ταυρικῆς Χερσῶνος, τῆς σημερινῆς Κριμαίας, διαβλέπομεν φανερώς τὴν ἑκτασιν τοῦ τότε ἑλληνικοῦ ἐμπορίου

καὶ τῆς βιομηχανίας, καθόλου ὅμως ἐν τοῖς μεγάλοις δημιουργήμασι τῶν ἑλλήνων ἀρχιτεκτόνων, γλυπτῶν καὶ ζωγράφων, ἐν τοῖς ἀθανάτοις ἔργοις τῶν ποιητῶν, φιλοσόφων καὶ ἱστορικῶν τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐπιδιώκει τὴν γενικὴν τῆς ἀνθρωπότητος μόρφωσιν, ἀνυψοῦται ὑπεράνω πάσης μονομεροῦς τάσεως καὶ πραγματώνει τὸ ἀπόλυτον καὶ τὸ ἔχον αἰώνιον κύρος. Μετὰ τὸν θάνατον Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου ἀρχίζει τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ἡ ἀποσύνθεσις· ἡ Ἀνατολὴ ἀποκτᾷ νέαν ζωὴν διὰ τῆς νικηφόρου ἐκστρατείας τοῦ μεγαλεπήβολου κατακτητοῦ καὶ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰσχωρεῖ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Ἰνδικῆς. Συγχρόνως ὅμως ἐν ταῖς πρωτεύουσαις τῶν Διαδόχων, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Περγάμῳ Ἀντιοχείᾳ κτλ. ἀναδύει πάλιν ἡ αὐλικὴ καὶ ὑπηρετικὴ τοῦ δεσποτισμοῦ τέχνη, ἀπέναντι δ' αὐτῆς

Ο ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ.

ή ἐμπορική, ἀντιπροσωπευμένη ὑπὸ τῆς θαλασσοκρατείας Ῥόδου.

Ἐτι ὀλιγώτερον βλέπομεν παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις τὴν τέχνην ἐπηρεασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐμπορικοῦ πνεύματος. Ὁ μάχιμος οὗτος καὶ κατακτητικὸς λαὸς, ἀκαταπαύστως θριαμβεύων ἐν τοῖς πολέμοις, καθυποτάσσει σύμπαντα τὸν τότε γνωστὸν κόσμον καὶ τὸν κυβερνᾷ δημιουργῶν νέας πολιτείας, πανταχοῦ θέτων νόμους καὶ ἐσωτερικὴν διοργάνωσιν. Ἀλλ' ἡ τέχνη τοῦ ὅμως δὲν εἶνε ἄλλοτι παρ' ἀπλοῦς συμβιβασμὸς τῶν ἑλληνικῶν ἰδεῶν πρὸς τὰς πρακτικὰς ἀπαιτήσεις ἀνεπτυγμένου καὶ δραστηρίου πολιτειακοῦ βίου.

Νῦν ὁμως ἀρχεται διὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ χριστιανισμοῦ ἡ πανίσχυρος ἐκείνη ἀντίδρασις, ἡ ἐκ βάθρων ἀνατρέψασα ἅπαν τὸ οἰκοδόμημα τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς βίον περιοριζόμενον ἐπὶ τῆς κοιλάδος ταύτης τοῦ κλαυθμῶνος καὶ μηδαμῶς μεριμνῶντα περὶ τῆς μελλούσης ὑπάρξεως ἐνεφυσήθη εἰς τὰς ψυχὰς τῶν τότε ἀνθρώπων ἡ πεποθήσις καὶ ἡ ἐλπίς ἐπὶ τὴν μέλλουσαν μακαριότητα, καὶ ἀπὸ τῶν ἀφανεστάτων ἀρχῶν ἀνεπτύχθη τοιοῦτοτρόπως ἡ ἀξιοσημείωτος ἐκείνη θεοκρατία τοῦ Μεσαιῶνος, ἥτις, ἐν ὀνόματι τοῦ εἰπόντος „*Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου*“, ἀνιδρύει σύστημα ἱεραρχικόν, τὴν παντοδυναμίαν τοῦ ὁποίου οὐδεὶς εἶδε ποτε ἐκ τῶν προηγούμενων καὶ μετέπειτα αἰώνων. Ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους ἅπασα ἡ ἀνθρωπότης ἔζη ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴν ἐπιρροὴν καὶ κυριαρχίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἰδεῶν, τῆς ἱεραρχικῆς δυνάμεως. Πᾶν καλλιτεχνικὸν ἐγχείρημα τῶν χρόνων τούτων, πᾶν οἰκοδόμημα, πᾶσα εἰκὼν φέρει τὸν τύπον τῆς πρὸς τὸν παντοδύναμον καὶ αὐστηρὸν θεὸν τοῦ χριστιανισμοῦ λατρείας. Ἦδη ἀκμάζει ὁ λεγόμενος βυζαντινὸς ρυθμὸς, διότι ἐν τῇ καθέδρᾳ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ἀνατολῆς ἡ βασιλεία πρὸ παντὸς καὶ ὡς ἀκόλουθός της ἡ ἐκκλησία ἀναδείκνυται μόνῃ προστάτις τῆς καλλιτεχνίας. Ἀλλὰ μόνον ἡ ἀρχιτεκτονικὴ κατάρθρωσε κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἀνατροπὴν, ἀν οὐχὶ νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ τῆς παλαιᾶς αὐτῆς περιωπῆς, τοῦλάχιστον νὰ παράσῃ ἡμῖν ἔργα λόγου ἄξια καὶ σεβαστά, ἐν ᾗ ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ γλυπτικὴ ἐκοιμήθησαν νύδυμον ὕπνον καὶ παρημελήθησαν ὀλοτελῶς.

Ἀπὸ τοῦ 13^{ου} αἰῶνος τέλος ἤρχισεν ἀπὸ τῶν βορείων τῆς Ἰταλίας ἀκτῶν νὰ πνέῃ αὖρα νέας ζωῆς καὶ κινήσεως. Ἐνταῦθα κατὰ πρῶτον ἤρχισε νὰ διδῇ σημεῖα αὐθιπαρξίας ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀτομικοῦ βίου, εἰς ἣν τὴν πρώτην ὥθησιν ἔδωκεν ἡ ἀδιάκοπος ἐμπορικὴ συγκαινωνία πρὸς τὸν ἔξω κόσμον καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὸ Βυζάντιον καὶ τὴν Ἀνατολήν. Ἐν ᾧ καὶ ἐδῶ ἀκόμη ἐπικρατοῦσιν αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι, ἀρχίζει βαθμὴδὸν ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς δημοτικῆς προόδου νὰ διεξάγεται ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τῶν ἱεραρχικῶν καὶ δεσποτικῶν δεσμῶν.

Αἱ μεγάλαι ἐμπορικαὶ δημοκρατίαι τῆς Ἰταλίας προηγήθησαν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο τῆς ἀπελευθερώσεως, καὶ ἐν πρώτοις ἡ Βενετία, ἥτις ἔχουσα θέσιν ἀσφαλῆ καὶ ἀπρόσβλητον, πρωίμως συνεκοινώνει πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Ἀνατολήν, δανειζομένη ἐκείθεν τὰς περὶ καλλιτεχνίας θεωρίας. Ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἀγίου Μάρκου μετὰ τῶν χρυσιζόντων μωσαϊκῶν του, τῶν ὀρειχαλκίνων πυλῶν καὶ τῶν φανταστικῶν θόλων τοῦ βλέπομεν τὸ ἀπαύγασμα τοῦ διεθνούς καὶ ἐκλεκτικοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἐμπορικοῦ πολιτισμοῦ. Οὐχ ἥττον λαμπρῶς καταδεικνύει τὴν φιλοκαλίαν καὶ τὸ φιλότεχνον ἐμπορικῆς πολιτείας ὁ μαρμάρινος καθεδρικὸς ναὸς τῆς Πίσσης, ὃν μετὰ τοῦ βαπτιστηρίου καὶ τοῦ ἐπικλινούς

κωδωνοστασίου ἔκτισεν ἡ πόλις αὕτη εἰς δόξαν θεοῦ μετὰ τινα νικηφόρον ναυμαχίαν κατὰ τοῦ στόλου τῆς Σικελίας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως καὶ εἰς τὰς βορειοτέρας χώρας τῆς Εὐρώπης ἤρχισε νὰ διδῇ σημεῖα ζωῆς ἡ ὁρμὴ πρὸς ἀπόκτησιν ἀτομικῆς ἐλευθερίας, ἀφ' ἧς μετ' ὀλίγον προῆλθεν εἰς μέσον ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ ὁ λεγόμενος γοτθικὸς ρυθμὸς, πάντοτε ὅμως διατελὼν κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ταγμάτων καὶ τῆς ἀριστοκρατίας, ἕως ὅτου περὶ τὰς ἀρχὰς τῶν νεωτέρων χρόνων ἀνέτειλε πάλιν πρῶτον ἐν Ἰταλίᾳ ἡ ἡμέρα τῆς τελείας ἀτομικῆς ἀνεξαρτησίας ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τῆς διαμορφώσεως δημοτικῆς καλλιτεχνίας.

Τὰ αἷτια, ἡ γένεσις καὶ ἡ ἀκμὴ τῆς Ἀναγεννήσεως ἐξητάσθησαν καὶ περιεγράφησαν τασάκις, ὥστε, νομίζομεν, δυνάμεθα καλῶς, ποιοῦντες, νὰ μὴ ἐκταθῶμεν τὸ παράπαν εἰς τὴν ἐξιστόρησιν αὐτῶν. Ἀλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παρατηροῦμεν, ὅτι πάλιν ἀπὸ τῶν μέσων τάξεων τῆς κοινωνίας, ἀπὸ τοῦ δήμου, ἐδόθη ἡ πρώτη ὥθησις εἰς τὴν μεγάλην ταύτην πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν κίνησιν. Καὶ ὄχι μόνον οἱ ἡγέται καὶ οἱ φιλολογικοὶ πρόδρομοι τῆς Ἀναγεννήσεως γεννῶνται ἐκ τῶν κόλπων τῶν δημοτικῶν τάξεων, ὄχι μόνον οἱ ἄνδρες, οἱ ἀνυψώσαντες τὴν καλλιτεχνίαν εἰς τὸ ὕψιστον τῆς λάμπσεως καὶ τῆς ἀκμῆς της σημεῖον, κατὰγονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐξ ἀστῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες προστατευτικῶς ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ φιλολογίας καὶ ὑπεστήριζαν πάντας τοὺς καλλιτέχνας, δὲν εἶνε ἄλλοι, παρὰ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν κοινωνικῶν τούτων κύκλων. Οὐχὶ οἱ Πάπαι, οὐδ' οἱ ἡγεμόνες ἐστάθησαν παρὰ τὸ λίκνον τῆς Ἀναγεννήσεως, ἀλλ' ὁ ἐνδοξος ἐμπορικὸς οἶκος τῶν Μεδίκων ὑπῆρξεν ὁ ἀνάδοχος τοῦ τρυφεροῦ καὶ εὐγενεοῦς βρέφους καὶ ὁ πρῶτος αὐτοῦ ἀντιλήπτωρ καὶ παιδαγωγός.

Οἱ εὐγενεῖς αὐτοῦ ἀντιπρόσωποι, ἐμπορούμενοι ὑπὸ διαπύρου ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν κλασικὴν ἀρχαιότητα, κατάρθρωσαν διὰ τῶν καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν ἐκτεινομένων ἐμπορικῶν των σχέσεων νὰ ἀνεύρωσι καὶ νὰ περισυλλάξωσι τὰ χειρόγραφα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων· ἐμίσθωνον ἀντιγραφεῖς καὶ προσεκάλουν σοφοὺς καὶ πεπαιδευμένους ἀνδρας πρὸς καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων καὶ διάδοσιν τῶν περὶ τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος γνώσεων, ἐπὶ τέλους δὲ καὶ συνέστησαν μίαν τῶν πρώτων βιβλιοθηκῶν, εἰς ἣν εἰς πάντας ἦτον ἐπιτετραμμένη ἡ εἰσδοξὴ πρὸς σπουδὴν καὶ μελέτην τῶν ἐν αὐτῇ συνηγμένων θησαυρῶν. Ἐν τῷ κήπῳ των παρὰ τὸν ἅγιον Μάρκον ἱδρυσαν καὶ τὸ πρῶτον Μουσεῖον, κατὰ τὴν σημερινὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως, παρεκίνησαν δὲ τοὺς ἀναφαινομένους καλλιτέχνας, μεταξὺ δ' αὐτῶν καὶ τὸν Μιχαὴλ Ἀγγελον, νὰ κάμνωσιν ἐν αὐτῷ τὰς μελέτας των. Οἱ Μεδικοὶ συνεκέντρουν ἐν ἑαυτοῖς ἅπασαν τὴν κατ' ἐκεῖνους τοὺς χρόνους ἀκμάζουσαν λατρείαν πρὸς τὰ βιβλία, τὰ μνημεῖα καὶ τὰς εἰκόνας, διότι ἀπὸ τοῦ Βρουνελλέσκου, τοῦ Δογατέλλου, τοῦ Φρά Φιλίππου μέχρι τοῦ Λεονάρδου Βιντζίου καὶ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου δὲν ὑπῆρξε τεχνίτης τις ἐν Φλωρεντίᾳ, ὅστις νὰ μὴ ἠνυπόθη καὶ ὑπεστηρίχθη βασιλικῶς ὑπὸ τῶν Μεδίκων. Ὑπελόγισαν δέ, ὅτι ὁ οἶκος οὗτος ἐν διαστήματι 30 ἐτῶν ἐδαπάνησεν ὑπὲρ τὰς 663,000 δουκάτων χάριν ἀρχιτεκτονικῶν ἔργων καὶ ἄλλων κοινωφελῶν σκοπῶν. Συγχρόνως δὲ οἱ Μακκῆναι οὗτοι προσεπάθουν παντοιοτρόπως νὰ μὴ δώσωσιν ἀφορμὴν φθόνου εἰς τοὺς συμπολίτας των, διότι ὅτε ὁ Βρουνελλέσκος εἶχεν ὑποβάλλει εἰς ἓνα τῶν Μεδίκων τὸ σχέδιον μεγαλοπρεποῦς ἀνακτόρου, οὗτος τὸ

ἀπέρριψε μόνον καὶ μόνον ἵνα μὴ ἀναστατώσῃ τὰ φθονερὰ πνεύματα διὰ τοῦ μεγέθους καὶ τῆς λαμπρότητος τοῦ οἰκοδομήματος. Ὁ καλλιτέχνης ὀργισθεὶς κατέστρεψε τὸ σχεδιογράφημά του, ἕτερος δὲ τις αὐτοῦ συνάδελφος ἀνεδέχθη νὰ ἀνεγείρῃ τὸ μέγαρον, ὅπερ σήμερον ὀνομάζεται *Παλάτιον Ῥικάρδη* καὶ φέρει τὰ λαμπρὰ τοῦ Δονατέλλου πλαστοουργήματα.

Κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον ἀκόμη αἰῶνα ἡ ἀμιλλα τῶν ἰταλικῶν πόλεων ἔφερεν εἰς μέσον πολυαριθμούς μεγαλοπρεπεῖς ἐκκλησίας καὶ ἄλλας οἰκοδομὰς, ἐν αἷς ὁ γοτθικὸς ρυθμὸς φαίνεται ἀρμονικῶς συγκερασμένος μετὰ τὰς τάσεις καὶ τὴν καλαισθησίαν τοῦ νοτίου χαρακτῆρος. Τὸ παρατεταμένον εὖρος τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Σιένης, τοῦ τῆς Φλωρεντίας, τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Πετρωνίου ἐν Βονωνίᾳ, ὑποδηλοῖ τὸ ὑπερήφανον τοῦ χαρακτῆρος τῶν κτισάντων αὐτοὺς πολιτῶν. Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ ἐπιβλητικαὶ μαρμάρινοι στοαὶ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ ἐν Μιλάνῳ ἐγνώσθη ἐπ' ἐσχάτων ὅτι δὲν ἀνηγέρθησαν τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Ἰωάννου Γαλεάττου Βισκόντη, ἀλλὰ τῇ αἰτήσει αὐτοῦ τοῦ δήμου, ἐξ αὐτῶν δὲ φαίνεται ὁ κοσμοπολιτικὸς χαρακτὴρ τῆς ἐμπορικῆς πόλεως, οἰκειοποιουμένης τὸ καλὸν καὶ ὑπὸ ξένην μορφήν καὶ τύπον. Διότι ὅπως ἡ Βενετία ἐστράφη πρὸς τὴν Ἀνατολήν καὶ παρ' αὐτῆς ἐδανείσθη τὰς περὶ καλλιτεχνίας ἀρχάς, οὕτω βλέπομεν καὶ τὸ Μιλάνον νὰ ῥέπῃ μᾶλλον πρὸς βορρᾶν καὶ νὰ προτιμᾷ ἐν τοῖς μνημείοις του τὸν γοτθικὸν ρυθμόν.

Αὕτη λοιπὸν ἡ πρὸς τὴν καλλιτεχνίαν ἀγάπη ἠῤῥξεν εἰς τὸν ὑπατον βαθμόν καὶ κατέλαβε τοὺς πάντας ἐν τοῖς χρόνοις τῆς Ἀναγεννήσεως, ὑποδαυλιζομένη συγχρόνως καὶ ὑπὸ τῆς ἐμφύτου καὶ ἀνεπτυγμένης παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἐκείνοις φλογερᾶς φιλοδοξίας. Καὶ ὅχι μόνον αἱ διάφοροι πόλεις κατ' ἰδίαν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ πόλει ἄστοι, οἰκογένηται καὶ συντεχνίαι καὶ τᾶλλα σωματεῖα ἀνθημιλλῶντο ἀμοιβαίως εἰς τὴν ὑποστήριξιν καὶ εὐόδωσιν καλλιτεχνικῶν ἐγχειρημάτων, πάντες ἔχοντες πρότυπον καὶ ὑπογραμμὸν τοὺς φιλοτέχνους Μεδίκους. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἐπανερχέται εἰς τοὺς χρόνους τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος καὶ οὕτω παρήχθησαν εἰς μέσον τὰ μέγαρα ἐκεῖνα καὶ αἱ δημόσιαι στοαί, αἱ ἐκκλησίαι καὶ τὰ νοσοκομεῖα καὶ ἡ μεγάλῃ

πληθὺς τῶν ἄλλων δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν κτιρίων, ἐν οἷς ἀρμονικώτατα συγχωνεύονται ἡ μεγαλοπρέπεια καὶ ἡ ἀπαράμιλλος ἀρχαϊκὴ χάρις. Ἐκτὸς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ἡ ζωγραφικὴ ἀναλαμβάνει ἐν βραχεὶ νέαν ζωὴν καὶ δύναμιν. Ἀξιοσημείωτον ἐν τούτοις εἶνε, ὅτι ἡ τέχνη αὕτη, ἐφ' ὅσον ἔχει ἑδραν τῆς τῆν Φλωρεντίας, φέρει τύπον ἀπείριστον, κινεῖται ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς πραγματικότητος, ὡς ἂν νὰ μὴ ἐτόλμα, ἐν τῇ μετριοφροσύνῃ τῆς, νὰ αἰωρηθῇ εἰς ἰδεῶδες καὶ αἰθέριον ὕψος. Αἱ Παναγίαι φέρουσι τύπον ἀπλοῦ καὶ γυναικῶν καὶ παρθένων, αὕτη δὲ ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ παριστάνεται ὡς νὰ ἔγινεν ἐν Φλωρεντίᾳ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους. Κατόπιν ἐπεζήτησεν ἡ ζωγραφικὴ μᾶλλον ἰδανικοὺς σκοπούς, ἐξευγενισθεῖσα ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Μιλάνου, καὶ πρὸ πάντων τῆς Ῥώμης, διὰ τοῦ χρωστήρος τῶν μεγαλοφυεστάτων ζωγράφων.

Ἀπὸ τῆς Φλωρεντίας διεδόθησαν αἱ ἀρχαὶ τῆς τέχνης καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν, πρωταγωνιστούντων τῶν ἡγεμόνων καὶ πρὸ πάντων τῶν Παπῶν, οἵτινες ἐκθύμως ὑπεστήριζον καὶ ἠνύουσιν τοὺς ἐν αὐτῇ ἐργαζομένους καλλιτέχνας. Ἀλλ' εἶνε ἄξιον σημειώσεως, ὅτι ἅμα ὡς οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ εὐπατρίδαι ἤρχισαν νὰ καλλιεργῶσι τὴν καλλιτεχνίαν, ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ βαθμηδὸν ἐτράπη πρὸς τὴν παρακμήν· ὅπως ἄλλοτε ἐν Ἀθῆναις, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἡ ὑπαρξίς τῆς συνεδέετο στενωπῇ πρὸς τὴν αὐτονομίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τοῦ δήμου, ὅτε δὲ οἱ Μεδικοὶ ἐπανήλθον ὡς ἀρχόντες καὶ μετὰ ἐνδεκάμηνον ἀγῶνα ἐταπείνωσαν τὴν πόλιν, ἐταπείνωσαν συγχρόνως καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ἄλλοτε ἀκμάζουσαν καλλιτεχνίαν. Μόνη ἡ Βενετία ἔμενεν ἤδη κέντρον δημοκρατικόν, ὅπου καὶ ἡ τέχνη ἀπέλαυε δημοκρατικῆς ἐλευθερίας, βραδύτερον δὲ ἐγένετο αὕτη αὐθύπαρκτος καὶ ἐν τῇ ἀντιζήλῳ τῆς δημοκρατίας τοῦ Ἀγίου Μάρκου, τῇ ὑπερηφάνῳ Γενούῃ. Τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου Ἀνδρέου Δόρια, τοῦ ὁποίου τὸ λαμπρὸν μέγαρον κινεῖ εἰς ἐπὶ τὸν θαυμασμόν τῶν ἐπισκεπτομένων, ἐκπροσωπεῖ τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς καλλιτεχνίας ἐν Γενούῃ. Ἡ ὑψηλοφροσύνῃ τῆς ἐμπορικῆς ταύτης ἀριστοκρατίας ἀπετυπώθη ἐν τοῖς μεγάροις τῆς *Βία Νουόβα* μετὰ τῶν μεγαλοπρεπῶν αὐτῶν προαυλίων καὶ στοῶν.

(ἔπεται τὸ τέλος.)

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΘΑΝΑΤΙΚΗΣ ΠΟΙΝΗΣ.

1.

Ἀπὸ πολλῶν δεκαετηρίδων ἀνακινεῖται ἐν Εὐρώπῃ τὸ ζήτημα, εἴαν πρέπει νὰ παύσωσιν ἢ νὰ ἐξακολουθῶσιν ἐκτελούμεναι αἱ θανατικαὶ ποιναί. Τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος τούτου ἡ ὥρα δὲν ἐσήμανεν ἀκόμη, πότε δὲ τοῦτο μέλλει νὰ συμβῇ, εἶνε ἄγνωστον, ἄγνωστον ἐπίσης εἶνε καὶ τίνα λύσιν θὰ ἔχῃ τὸ ζήτημα.

Καὶ οἱ μὲν λέγουσι καὶ μετὰ πεποιθήσεως διατείνονται, ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ ἐπέλθῃ πλέον ἡ ὀριστικὴ ἄρσις τῆς ποινῆς ταύτης, οἱ ἄλλοι δὲ ἰσχυρίζονται ὅλως τὸ ἐναντίον. Οὕτως ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν τελευταίων τούτων ὁ ἐμβριθὴς Oettingen ἐν τῇ „Στατιστικῇ τῆς Ἡθικῆς“ λέγει: „Ἡ θανατικὴ ποινὴ δὲν κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Ἡ λαίμητόμος δύναται καὶ πρέπει νὰ πέσῃ, δυστυχῶς μόνον καθ' ἣν ὥραν καταστραφῇ καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος.“ Ἐν ἀντι-

θέσει πρὸς τοῦτον ἕτεροι σοφοὶ ἐκ τῶν ἀντιφρονούντων λέγουσιν, ὅτι θὰ ἔλθῃ καιρὸς, καθ' ὃν οἱ ἄνθρωποι μετὰ φρίκης θὰ περιγράφωσι τὴν βαρβαρότητα τῶν προγόνων των, οἵτινες ἐνόμιζον ὅτι ἐξυπηρετοῦν τὴν θεότητα, ὅσάκις οἱ νόμοι των ἐπέβαλλον τὴν χῦσιν αἵματος ἀνθρωπίνου. Συμφώνως πρὸς τὴν γνώμην ταύτην καὶ ἔτι κατηγορηματικώτερον ἐξεφράσθη ὁ ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης ὑπουργὸς Μαῖρκερ ἐνώπιον τῆς πρωσικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, εἰπὼν „Πολλοὶ θεωροῦσιν ὡς μέγα καὶ παρακεκινδυνευμένον ἄλμα τὴν ἄμεσον καὶ τελείαν ἄρσιν τῆς θανατικῆς ποινῆς, ἀλλ' ἐγὼ νομίζω, ὅτι ἀρκεῖ μικρὸν διάβημα, ἵνα ἐπιτύχωμεν τὸ σκοπούμενον.“

Θὰ κατορθώσωμεν ἄρά γε νὰ μάθωμεν, τίς ἐκ τῶν ἀντιμαχομένων τούτων γνώμῶν θὰ ὑπερισχύσῃ;

Ἡ ἐξήγησις τῶν σχετικῶν πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο διονομικῶν ὁρῶν, ἡ καταφυγὴ εἰς γενικάς καὶ αἰωνίως δῆθεν